

Asia: VN/17727/2022

Lausuntopyyntö selvityksestä - Tuomioistuinlaitoksen koulutusjärjestelmän kehittyminen : Selvitys tuomioistuinlain vaikutuksista

Lausunnonantajan lausunto

1. Tulisiko tuomioistuinharjoittelun nimellä tunnettu harjoittelumahdollisuus laajentaa kattamaan myös muut oikeudenhoidon toimijat? Jos, niin missä harjoittelu tulisi voida suorittaa? Mikä harjoittelun kesto tulisi olla?

Tuomioistuinharjoittelu on syytä säilyttää tuomioistuinharjoitteluna. Tuomioistuimien kannalta harjoittelun vuoden kesto on minimi. Kyseinen ajanjakso tulee suorittaa kokonaan tuomioistuimessa.

Tuomarin on kuitenkin hyödyllistä tuntea ainakin pääpiirteittäin esimerkiksi syyttäjän työnkuvan käytännönpuolta, mutta tämä voidaan hoitaa kehittämällä tuomioistuinharjoittelun sisältöä esimerkiksi koulutuksin.

Jos muilla aloilla tarvitaan tuomioistuinharjoittelua vastaavaa harjoittelua (kuten esim. ”ulosottoharjoittelu”) ei hovioikeudella ole mitään tätä vastaan kuitenkin niin, että tuomioistuinharjoittelun paikkoja ei tule tämän takia vähentää. Tuomioistuinharjoittelu on tuomioistuinlaitoksen keskeinen rekrytointikanavana. Tuomioistuimissa harjoittelunsa suorittavien käräjänotaarien määrää tulisi kasvattaa.

Tuomioistuinharjoittelun sisältöä tuomioistuimissa tulee kuitenkin kehittää, ja saada harjoittelu houkuttelevaksi nuorten juristien kannalta.

2. Tulisiko tuomioistuinharjoittelijoiden valintamenettelyä tehostaa? Jos, niin miten?

Hovioikeus ei nykyisin osallistu tuomioistuinharjoittelun valintamenettelyyn, mutta vaikuttaa kuitenkin siltä, että harjoittelijoiden valinta on varsin monimutkainen ja pitkään kestävä prosessi. Valintamenettelyä tulisi keventää, ja antaa enemmän painoarvoa harjoittelijan vastaanottavan

tuomioistuimen näkemykselle. Vastaanottavalla tuomioistuimella tulisi olla enemmän päätösvaltaa siitä, kuka harjoittelun aloittaa sekä milloin harjoittelu alkaa.

Hovioikeudella on ainoastaan kokemusta yhdistelmäharjoittelua suorittavista ja heidän valintamenettelystään. Tämä tapahtuu käytännössä niin, että hovioikeudelle ilmoitetaan harjoitteluun tuleva ja aloitusajankohta.

3. Tulisiko asessoreiden valinta siirtää esivalintakoetta lukuun ottamatta tuomarinkoulutuslautakunnalta tuomioistuimille? Jos, niin miksi?

Asessorien valintamenettely on aikaa vievä ja hallinnollisesti työläs prosessi. On ymmärrettävää, että tuomarinkoulutuslautakunnan vähäisiä resursseja halutaan kanavoida ja keskittää nimenomaan koulutuksen suunnitteluun. Tällöin on kuitenkin pidettävä mielessä, että useat hakijat hakevat asessorin virkasuhdetta samanaikaisesti monesta eri virastosta. Näin on ollut joka vuosi koulutusvirkojen perustamisesta lukien. Hakijoiden tasapuolisen ja oikeudenmukaisen kohtelun vuoksi olisi tärkeää, että esivalintaan liittyvien ansioyhdistelmien ja taulukoiden laadinta sekä pistelaskenta keskitetään yhdelle taholle. Tällöin olisi luontevaa, että nämä tehtävät jäisivät tuomarinkoulutuslautakuntaan taikka siirrettäisiin Tuomioistuinvirastoon, joka hoitaa vastaavia tehtäviä vakinaisten tuomarinvirkojen osalta.

4. Tulisiko tuomioistuinten esittelijöiden nykyistä tehtäväkuvaa tai kelpoisuusvaatimuksia muuttaa? Jos, niin miten?

Hovioikeuden esittelijät ovat hovioikeudelle erittäin tärkeä voimavara, ja esittelijöiden määrä vaikuttaa hovioikeuden tulokseen parantavasti. Esittelijöiden määrä ja asessorien määrä on nähtävä eri kysymyksinä. Esittelijän virka on merkittävä vaihe tuomarin urakehityksessä.

Lausunnossa todetusti tuomioistuimet tarvitsevat osaavaa työvoimaa ja esittelijät jäävät tuomarikoulutusjärjestelmän näkökulmasta tuomioistuinharjoittelun ja asessoreiden koulutusohjelman välimaastoon, ryhmäksi, jolle ei ole juurikaan erillistä koulutustarjontaa. Olisi järkevää pohtia, millaiset koulutukset ja/tai osaamisen kehittämisen keinot palvelisivat parhaiten urallaan esittelijävaiheessa olevaa. Helsingin hovioikeudessa esittelijöiden koulutukseen on kiinnitetty huomioita, ja heitä varten on erillinen esittelijöiden koulutusohjelma.

Esittelijöiden nykyistä tehtäväkuvaa itsessään ei ole tarpeen muuttaa.

Tuomioistuinlain 19 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan hovioikeuden esittelijän kelpoisuusvaatimuksena on mm. kokemus tuomarin tehtävistä. Tuomioistuinlain 10 luvun 1 §:n mukaan kärjätuomarin kelpoisuusvaatimuksena ei ole kokemus tuomarin tehtävästä. Lain mukaan kärjätuomariksi voitaisiin nimittää henkilö, joka ei ole suorittanut tuomioistuinharjoittelua mutta hovioikeuden esittelijäksi ei. Myöskään hallinto-oikeuden, markkinaoikeuden, työtuomioistuimen tai vakuutus-oikeuden esittelijän kelpoisuusvaatimuksena ei ole kokemus tuomarin tehtävistä. Olisi syytä harkita, että hovioikeuden esittelijäksi voitaisiin nimittää henkilö, joka on muussa kuin tuomarintehtävässä (esimerkiksi hallinto-oikeuden esittelijänä ja oikeusavustajana toiminut)

osoittanut, että hänellä on täytettävänä olevan viran menestyksellisen hoitamisen edellyttämä perehtyneisyys viran tehtävälleen sekä tarvittavat henkilökohtaiset ominaisuudet (tuomioistuinlaki 10 luvun 1 §:n 1 momentti). Helsingin hovioikeuden näkökulmasta tällä ei ole ollut käytännön merkitystä. Kaikki hakijat ovat suorittaneet tuomioistuinharjoittelun.

5. Olisiko käräjäoikeuksien virkarakennetta tai kärjänotaarien toimenkuvaa tarpeen tarkistaa siten, että käräjäoikeuksissa kärjänotaarit tai muut nuoremmat lainoppineet voisivat avustaa tuomareita asioiden valmistelussa?

Hovioikeus pitää kannatettavana kärjänotaareiden tehtävien laajentamista rutiiniluonteisista töistä juridisesti haastavampiin ja esimerkiksi myös tuomareiden apuna toimimiseen. Tämä lisäisi tuomioistuinharjoittelun vetovoimaa ja toimisi tuomioistuimien työhön kiinnostusta lisäävänä osana tuomarikoulutusjärjestelmää. Hovioikeuden käsityksen mukaan tälle ei olisi estettä nykyisenkään lainsäädännön puolesta.

OM:n selvityksen 2021:9 (s. 299–300) 28 % vastanneista kärjänotaareista ei ollut saanut osallistua lautamieskokoonpanoihin ja 40 % vastanneista kärjänotaareista ei ollut saanut osallistua monijäseniseen kokoonpanoon. Tilasto osoittaa selvän epäkohdan eri käräjäoikeuksien välillä.

Tuomioistuinharjoittelun tulisi tarkoituksensa mukaisesti keskittyä lainkäyttötyöhön eikä kansliahenkilökunnan resurssivajeen paikkaamiseen (ks. esim. Juristiuutiset 2/2023: Kärjänotaarin kurimus).

6. Onko teillä muuta lausuttavaa?

-

Reijonen Sami
Helsingin hovioikeus